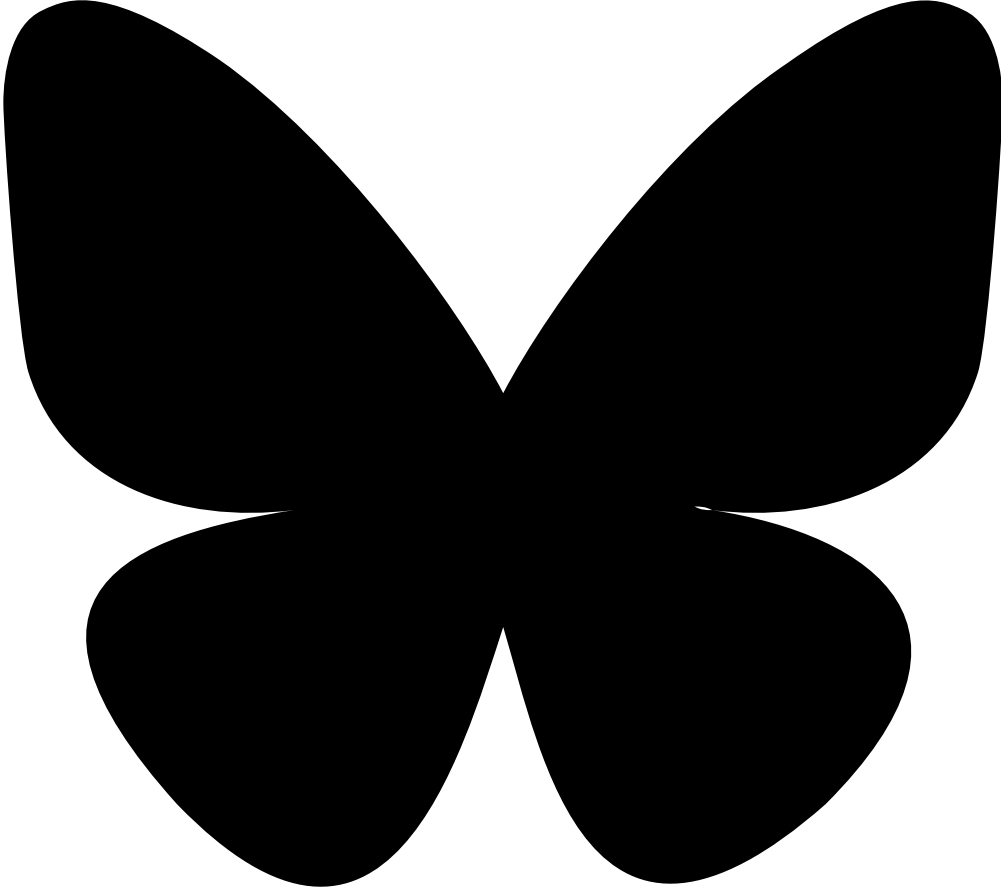

Yönetmen [Bingöl Elmas](#), “İrkçılık bence şu anda bütün ülkede bir hastalık gibi. Ve kimse ırkçılığın tanımını ve kendisindeki karşılığını kabul etmiyor. Sorsanız herkes ırkçılığa karşı, ama aslında ırkçılık hücrelere sinmiş durumda. Dolayısıyla ırkçılığı çok belirgin kılan bir film yaptığınızda, bir ırkçının o filmi anlayıp anlamayacağına dair de endişeleriniz oluyor.”

Diyarbakır'da Kayapınar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ile Ortadoğu Sinema Akademisi Derneği (OSAD) iş birliğiyle düzenlenen 9. FilmAmed Belgesel Film Festivali devam ediyor.

Festival kapsamında yönetmen Bingöl Elmas'ın yazıp yönettiği “Yeni Han” belgeseli izleyiciyle buluştu. Yoğun katılımın olduğu gösterim sonrası yönetmen, film üzerine izleyicilerin sorularını yanıtladı.

Yeni Han: Evrakların çevrildiği, hayatların yeniden yazıldığı mekân

Film, göçmenlik, yabancılik ve birlikte yaşamamanın kırılğan ihtimali üzerine kurulu. İstanbul'un Aksaray semtinde, Suriyelilerden Somalililere, Uygurlardan Kazaklara kadar farklı coğrafyaların insanları bir araya geliyor.

Bu keşişimin merkezinde ise Yeni Han var: Evrakların çevrildiği, hayatların yeniden yazıldığı bir mekân. Umut ile belirsizlik, kimlik ile çatışma, sessizlik ile temas burada iç içe geçiyor. Hanın dışında ise yerliler ve sığınmacılar aynı sokakta yaşasa da görünmeyen bir mesafe ilişkileri belirliyor. Elmas'ın kamerası, bu mesafenin sessizliğine kulak veriyor.

Yönetmen Bingöl Elmas, filmle ilgili bianet'in sorularını yanıtladı.

Çapa'dan Aksaray'a: Sürekli değişen bir çehre

Bu belgeseli Yeni Han'da çekmeye sizi iten şey neydi? Neden özellikle bu mekânı tercih ettiniz?

Ben Çapa'da yaşıyordum. Çapa ile Aksaray birbirine çok yakın. Yaşadığım süre boyunca Aksaray hattı zaten çok kozmopolit bir yerdi, sürekli değişen bir çehresi vardı. Ama son dönemde tamamen değişti. Önceden bavul ticareti yapılan bir yerken daha fazla Suriyeliler olmaya başladı, İranlılar vardı, Ruslar vardı.

Böylece sürekli bir yer değiştirme başladı. Ama eskiden sadece profil değiştirdi, dükkanların şekli şemali o kadar değişmezdi. Şimdi gördüğüm dükkanların şekli de, isimleri de, her şeyi değişti. Ve sonuçta benim komşularımı aynı zamanda, bu dönüşümü mutlaka çekmek gerektiğini düşündüm. Yani iki derdim vardı.

Birincisi: Neden şehirlerimizin bir kimliği yok? Neden mesela İngiltere ya da başka bir yere gittiğinizde bir mekânı onlarca, yüzlerce yıl sonra bile aynı yerde bulabiliyorsunuz? Ama bizde ya ismi, ya tabelası ya da içeriği değişiyor. Kentlerin şekli değiştikçe insanlarla ilişkisi de değişiyor. O yüzden kimliksizlik, şehrin kimliksizliği meselesi benim için önemliydi. Diğer mesele de sürekli hakkında nefret söylemi üretilen, ayrımcılığa ve ırkçılığa maruz kalan göçmenlerle ilgili film yapmak istedim. Ve onların kendi sözlerinin, kendi seslerinin duyulur olmasını tercih ettim.

Yola çıkarken nasıl bir film hayal ediyordunuz? Süreç içinde film düşündüğünüzden farklı bir yöne evrildi mi?

Biraz daha insanlarla daha yakın ilişki kurmayı, mekânla daha uzun bir ilişki yaşamayı planlıyordum. Ama hakkında bu kadar çok negatif yayın yapılan, nefret söylemleriyle hedef alınan bir toplulukla öyle elinizi kolunuzu sallayarak gidip ilişki kuramıyorsunuz.

Tanıştığınız, görüştüğünüz ve ikna olan insanlar iki gün sonra endişe duyup vazgeçebiliyor. Çok da yasal olmayan hikâyelerin döndüğü bir yer sonuçta. O yüzden kameraların ortalıkta olmasını da pek tercih etmiyorlardı. Dolayısıyla uzun uzun sinematografisini düşünebileceğim bir çalışma şekli olmadı. Ama neticede kendi fonksiyonunu ve amacını yerine getiren bir film oldu.

“Herkes ırkçılığa karşı, ama aslında ırkçılık hücrelere sinmiş durumda”

Belgeselde ırkçı söylemler dikkat çekiyor. Bu durum sizde bir kaygı yarattı mı? Yoksa filmi, topluma bir ayna tutmak amacıyla mı kurguladınız?

Yani ırkçılık bence şu anda bütün ülkede bir hastalık gibi. Ve kimse ırkçılığın tanımını ve kendisindeki karşılığını kabul etmiyor. Sorsanız herkes ırkçılığa karşı, ama aslında ırkçılık hücrelere sinmiş durumda.

Dolayısıyla ırkçılığı çok belirgin kılan bir film yaptığınızda, bir ırkçının o filmi anlayıp anlamayacağına dair de endişeleriniz oluyor. Çünkü tıpkı kadın meselesinde olduğu gibi; kimse kadınlara yönelik şiddeti kabul etmiyor, kimse kendisini sorumlu görmüyor. ırkçılıkta da kimse “Ben ırkçıyım” demiyor. O yüzden filmdeki mesele de bu: Mesajların gerçekten anlaşılacak mı, yoksa insanlar bunu kendilerini olumlamak için mi görecekler?

Empati yoksunluğu ve toplumsal şeffeksizlik

Filme insanların sürekli başkaları hakkında konuştuğunu ve empati kuramadığını görüyoruz. Bu kadar rahatlıkla konuşmalarını siz nasıl değerlendirdiniz?

Dönemin nobranlığı, siyasetin kutuplaştırması... Şeffeksiz ve merhametsiz bir zamandayız. Üstüne bir de donanımsız bırakılan bir halk var.

Ne eğitim ne de ekonomik ve sosyolojik yapı insanları bir şeyleri fark edebilecek, düzeltebilecek şekilde donatıyor. Bu da insanları ırkçı, saldırgan ve linççi olmaya yatkın hale getiriyor. Dolayısıyla bu bir sonuç. Ben insanların filmdeki karakterlerinin özünde kötü olduklarını düşünmüyorum. Onlar maruz kaldıkları ekonomik koşullar, eğitim sistemi ve siyasi angajman nedeniyle bunları yaşıyor ve söylüyorlar. Bu biraz böyle bir şey.

“Han da Türkiye gibi, yaşanacak gibi değil”

Belgeselde han ile Türkiye arasında bir kıyaslama yapıyor; ‘Han da Türkiye gibi, yaşanacak gibi değil’ deniliyor. Çekimler bittikten sonra siz bu karşılaştırmaya nasıl bakıyorsunuz?

Ben katılıyorum. Han Allah'a emanet bir vaziyette; yıkık dökük. Kurallar var ama keyfine uygulanan kurallar. Sahip olduğunu iddia eden insanlar en başta o kuralları ihlal ediyor. İçindeki kurumlar, bürolar da daha çok “Yasayı nasıl deleriz, nasıl hal yoluna sokarız?” derinde. İnsanların barınma ve yerleşme ihtiyaçları ticaretin insafına bırakılmış durumda.

Bu ülke için de geçerli bir şey. Normalde kamu, vatandaşına hizmet için politika üretmesi gerekirken, genelde ticaretini yapmaya çalışıyor. Vergiden trafığe, eğitimden diğer alanlara kadar sürekli bir ticaret anlayışıyla yönetiliyor. O yüzden insanlar için güvensizlik, tekinsizlik ve mutsuzluk yaratıyor. Hem ülke hem han için bu geçerli.

“Yeni Han bugünün Türkiye’sinin metaforu”

Yeni Han bir mekân olmanın ötesinde sizce nasıl bir metafor oldu?

Bence ülkenin halini tarif eden bir durum oldu. Şu anki koşullarımızı anlatıyor. Birçok yerimiz tahribata uğramış ama biz hâlâ can derdiyle ayakta kalmaya çalışıyoruz. Hâlâ günü gününe yaşamaya çalışıyoruz. Çok benzer bir durum.

Toplumsal gerilimler ve görünmeyen sınırlar

Sizce Yenihan bugünün Türkiye’sinde yaşanan toplumsal gerilimleri nasıl görünür kılıyor?

Sonuçta bir nefret söylemi var. Herkes rejimden, ülkeden, yaşadığı dönemden yorgun, öfkeli ve usanmış durumda. Ama kimse öfkesini bu düzeni yaratan iktidara yöneltmiyor.

Hesabı mağdurlardan soruyor. Ve herkes gücü kime yetiyorsa ona yöneliyor: Bazen Kürt oluyor, bazen Suriyeli, bazen Somalili... Kimse asıl sorumlulardan hesap sormuyor. O yüzden yan yana yaşamaya çalışan ama birbirini boğazlamaya hazır bir topluluk halindeyiz.

Seyirciden aldığınız ilk tepkiler neler oldu? İzleyenler kendilerini bu aynada nasıl gördüler?

Burası bilinçli bir izleyici kitlesine sahip. Sonuçta Amed'de belgesel izlemeye gelen insanların bir farkındalığı, bir sorgulaması var. Dolayısıyla niyet ettiğim şeyi fark ettiklerini düşünüyorum. Ama esas olarak ben festivallerden çok özel kent gösterimleri planlıyorum. Oralarda nasıl etkilediğini merak ediyorum.

Daha önce Evcilik ve Pippa'ya Mektubum'da da benzer bir süreç yaşadım. Gerçek karşılaşma derken farklı gruplarla karşılaşmalardaki kısmın merak ediyorum.

Daha önceki filmlerinizde nasıl tepkiler aldınız?

Çok ilginçti. Mesela erkeklerin bir kısmı Pippa'ya Mektuplar filminden sonra önce öfkeliydi. Ama sonra fark etmedikleri, yüzleşmedikleri şeyleri fark ettiklerini söylediler.

Güven meselesini, ayrımcılığı, kadın-erkek ilişkilerini, mekân kullanımını konuştuk. Birçok şeye vesile oldu. Çocuk evlilikleri konusunda birçok kişi bunun bitmiş olduğunu sanıyordu, ama aslında hâlâ sistematik olarak devam ettiğini fark etti. Kadınlar için burslar verildi, dernek açılışlarına vesile oldu, yeniden çalışmalar yapıldı. Yani çok işlevli bir karşılığı oldu.

Bu son filminizde de böyle bir yüzleşme olabileceğini düşünüyor musunuz?

Evet. Çünkü bu meselede herkes kendini muaf tutuyor. Ama inanılmaz bir göçmen karşıtlığı var. Çok okumuş, yazmış, aklı başında bir insanla bile Suriyeliler dediğiniz anda çıkan cümleler sizi dehşete düşürebiliyor.

O yüzden özellikle bu filmde bu tartışmaları etrafıca yapabilmenin fırsatı olacağını düşünüyorum. Bir filmin iddiası çok fazla olamaz. Ama tarif etmek, işaret etmek ve üzerine konuşmak anlamında bir karşılığı olabilir.

Belgeseliniz feminist bir bakışla okunabilir mi? Kadınların yokluğu ya da görünmezliği üzerine ne söylersiniz?

Tek kadın karakterimiz var. O han, o şekil, yani birazcık. Mevzuyu olduğu gibi inşa etmekle ilgili bir şeydi. Karakter seçimimde kadın olmasını her zaman için öncelikliyorum. Fakat öyle bir durum yoktu. Bence kadın yönetmen oluşum ve bakışım itibarıyla film feminist bir perspektife sahip olabilir. Ama bunu benim değil, izleyenin söylemesi gerekir.

Yenihan'ı çekerken sizi en çok zorlayan ya da düşündürülen an neydi?

Herkes hikâyesini başka türlü anlatıyor. Söyleşi yaptığımız insanların tedirginlikleri ve endişeleri vardı. Dolayısıyla asıl söylemek istediklerini söyleyemediklerini düşünüyorum.

Türkiye'de kalabilmek için daha temkinli, daha "hoş" ilişkiler kurmaya çalıştılar. O kadar uzun ilişkiye rağmen bu böyle oldu. Mesela filme koymadığım karakterler oldu. Söyleşide başka bir hikâye anlatıp, sonra savaşta çok kirli bir şekilde yer aldığını söyleyenler vardı. Bunları filme koymadım. Dolayısıyla savaşın farklı katmanlarına dair elimde çok rahat cevaplar yok.

Sizece bu belgesel, ileride Türkiye'nin toplumsal hafızası için nasıl bir katkı sunacak?

Bunu diyemem. Niyetim o, umudum da o. Ama gerisini bilemem. Sonuçta şu anda filmlerin, kültür sanat alanının durumu çok da iyi değil.

Eskiden daha fazla gösterim ve etkileşim imkânımız vardı. Şimdi ise her şey kurudu, burası da çok çoraklaştı. O yüzden hem üretmek hem sürdürülebilir kılmak hem de etkileşimi artırmak gerekiyor. Biz büyük ekipler değiliz. Ama başaracağız, çabalayacağız.

(İY/EMK)

Haber Yeri

İstanbul

[9.FilmAmed amed film festivali Bingöl Elmas](https://bianet.org/haber/9-filmamedde-yeni-han-hayatlarin-yeniden-yazildigi-mekan-312029)

